

Warszawa, 30-06-2022 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

XI.503.2.2016.ACh

Pani

Marlena Małąg

Minister Rodziny i Polityki Społecznej

ePUAP

Szanowna Pani Minister!

Uprzejmie dziękuję za wyjaśnienia i informacje przedstawione w piśmie otrzymanym w dniu 1 lutego 2022 r. (ozn.: DAS.II.070.24.2021.MZ). Z jego treści wynika, że większość działań mających na celu zwalczanie ageizmu¹, w tym dyskryminacji ze względu na wiek, jest powiązana z wdrażaniem Krajowego Programu Działań na rzecz Równego Traktowania na lata 2022-2030, który zgodnie z komunikatem z dnia 24 maja

¹ Pojęcie „ageizm” odnosi się do stereotypów (czyli sposobu myślenia), uprzedzeń (czyli odczuć) oraz dyskryminacji (czyli zachowań) wobec osób ze względu na ich wiek. Może mieć charakter instytucjonalny (w tym w przepisach prawa i normach społecznych), interpersonalny oraz skierowany wobec własnej osoby. Definicja za [Global report on Ageism](#), World Health Organization, 2021, s. 15. Ponadto pojęcie ageizm zostało wprowadzone do języka prawa międzynarodowego w rezolucji Rady Praw Człowieka ONZ ([A/HRC/48/L.5/REV.1](#)) [dostęp 2 czerwca 2022 r.], zob. s. 2: „Mając na względzie, że ageizm jest szeroko rozpowszechnioną szkodliwą postawą, która może być oparta na założeniu, że zaniedbanie oraz dyskryminacja osób starszych są akceptowalne, jak również uznając, że ageizm stanowi źródło, ale także służy za usprawiedliwienie oraz siłę napędową, dla dyskryminacji ze względu na wiek. [...] Odnotowując, że ageizm może być powiązany ze stereotypami, uprzedzeniami i/lub działaniami oraz praktykami, włączając w to mowę nienawiści, skierowanymi przeciwko osobom starszym w oparciu o ich wiek chronologiczny lub o postrzeganie danej osoby jako „starej”, a także że ageizm może być bezpośredni (explicit) i domniemany (implicit) oraz wyrażany na różnych poziomach (...)”

Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich

al. Solidarności 77

00-090 Warszawa

Tel. centr. (+48 22) 55 17 700

Infolinia obywatelska 800 676 676

biurorzecznika@brpo.gov.pl

bip.brpo.gov.pl

br.² został przyjęty przez Radę Ministrów. Uchwalenie tego Programu zwiększa nadzieję na implementację wskazanych założeń. Wśród nich brakuje jednak zadania polegającego na dokonaniu przeglądu istniejących lub tworzonych polityk społecznych pod kątem wyrównywania szans osób starszych. Z dotychczasowych analiz wynika bowiem, że nadal w poszczególnych politykach działania dotyczące osób starszych stanowią znikomy procent lub są pomijane. Ponadto mają co do zasady charakter działań socjalnych, nie zaś opartych o uznanie praw osób starszych do uczestnictwa w życiu społecznym na równi z innymi (przykładem może być polityka pn. Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030³ oraz projekt założeń do ustawy wprowadzającej asystencję osobistą dla osób z niepełnosprawnościami⁴).

Należy zauważyć, że nadal większość programów opisanych w przesłanej przez Panią Minister odpowiedzi ma charakter projektowy, a nie systemowy. To podejście powoduje, że osoby starsze, mieszkające w gminach, które nie wystąpią o środki z wymienionych programów, są pozbawione różnego rodzaju usług. Z kolei osoby starsze mieszkające w gminach startujących w konkursach nie mają zapewnionej ciągłości otrzymywanych usług. Apeluję więc o przygotowanie kompleksowych rozwiązań, które obejmowałyby finansowanie polityki senioralnej w szerokim tego słowa znaczeniu w każdej gminie, a także o systematyczny przegląd polityk publicznych pod kątem eliminowania systemowej dyskryminacji ze względu na wiek. Rozwiązania wprowadzane w Polsce oraz ogólne podejście do praw osób starszych są niewątpliwie związane z ogólnym rozwojem podejścia do starzenia się w Europie i na całym świecie, czego przykładem na poziomie krajowym jest chociażby efekt działań

² Zob. <https://www.gov.pl/web/rodzina/rada-ministrow-przyjela-uchwale-w-sprawie-ustanowienia-krajowego-programu-dzialan-na-rzecz-rownego-traktowania-na-lata-2022-2030-przedlozona-przez-pelnomocnika-rzadu-do-spraw-rownego-traktowania>, [dostęp: 31 maja 2022 r.].

³ Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030 r. Część szczegółowa, Załącznik do uchwały nr 195/2020 Rady Ministrów z dnia 28 grudnia 2020 r., https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/zintegrowana-strategia-umiejtnosci2030_czes-szczegolowa--dokument-przyjety-przez-rade-ministrow [dostęp: 31 maja 2022 r.]. Strategia została omówiona w piśmie RPO do Prezesa Rady Ministrów z dnia 25 lutego 2021 r., pkt. 7) str. 9; <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/prawo-do-edukacji-w-starszym-wieku-rpo-do-premiera-owega> [dostęp: 31 maja 2022 r.].

⁴ Por. uwagi RPO do projektu założeń ustawy o asystencji osobistej przekazane w piśmie RPO do Sekretarza Stanu w Kancelarii Prezydenta RP z dnia 11 maja 2022 r. - kwestie związane z wiekiem przedstawiono w pkt 2, na str. 4 i 5, dostęp: <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-kprp-asystencja-osobista-zalozenia-projektu> [dostęp: 31 maja 2022 r.].

podejmowanych na forum Unii Europejskiej w 2012 r., w którym obchodzono Europejski Rok Aktywnego Starzenia i Solidarności Międzypokoleniowej. Do bezpośrednich inicjatyw urzeczywistnionych na fali 2012 r. należy ustanowienie osobnego Departamentu ds. Polityki Senioralnej w ówczesnym Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej oraz powstanie i przyjęcie w 2013 r. pierwszych Założeń Długofalowej Polityki Senioralnej do 2020 r.⁵, stanowiących załączek szerszego podejścia do polityki senioralnej w Polsce. Przykłady te wskazują, że włączenie się w działania międzynarodowe przynosi korzyści na forum krajowym.

W związku z powyższym pragnę zwrócić uwagę Pani Minister, że debata na temat podejścia do praw osób starszych miała swoją kolejną odsłonę podczas 12. Sesji Grupy Roboczej ONZ ds. Starzenia się (Open-ended Working Group on Ageing, dalej: „OEWGA”) w dniach 11-14 kwietnia 2022 r., w której uczestniczyła przedstawicielka Rzecznika Praw Obywatelskich. Podczas tej Sesji mogliśmy zaobserwować postęp w pracach OEWGA w postaci propozycji przedstawionej przez Argentynę (w załączeniu) obejmującej powstanie międzyregionalnej grupy państw o zbliżonych poglądach (Cross-regional Core Group of like-minded states).⁶ Zadaniem tej grupy w bieżącym roku ma być przygotowanie decyzji oraz gruntu politycznego potrzebnego do jej przyjęcia na forum kolejnej 13. Sesji OEWGA. Na mocy planowanej decyzji miałyby zostać powołana grupa robocza (intersessional working group), której zadaniem byłoby podjęcie pracy pomiędzy sesjami OEWGA (od maja 2023 r. do maja 2024 r.) w celu przygotowania roboczej wersji dokumentu określającego luki w prawie międzynarodowym powodujące pominięcie osób starszych w systemie praw człowieka. Ten dokument stanowiłby podstawę dla dalszych negocjacji na forum OEWGA co do wyboru instrumentów i środków w celu likwidacji zidentyfikowanych luk.

⁵ Uchwała Nr 238 Rady Ministrów z dnia 24 grudnia 2013 r. w sprawie przyjęcia dokumentu Założenia Długofalowej Polityki Senioralnej w Polsce na lata 2014-2020, Dz. Urz. z 2014 r. poz. 118. Dokument ten został zastąpiony później przez Uchwałę Nr 161 Rady Ministrów z dnia 26 października 2018 r. w sprawie przyjęcia dokumentu Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. BEZPIECZENSTWO - UCZESTNICTWO - SOLIDARNOŚĆ (M.P. z 2018 r. poz. 1169).

⁶ Przymiotnik „międzyregionalna” odnosi się do pięciu regionów uznanych przez ONZ. Zob.: <https://www.un.org/dgacm/en/content/regional-groups> [dostęp: 31 maja 2022 r.].

Miarą sukcesu ostatniej sesji OEWGA jest fakt, że propozycję Argentyny poparło 29 państw już podczas czwartego dnia Sesji. Wśród państw wspierających znalazły się takie państwa europejskie jak Niemcy, Austria, Słowenia, Słowacja, Włochy, Wielka Brytania, jak również państwa z innych regionów, takie jak USA i Kanada.⁷ Niestety, zabrakło w tej debacie głosu polskiego rządu.

Z dyskusji prowadzonej podczas ostatniej Sesji OEWGA wynikało, że międzyregionalna grupa państw nadal się formuje i wciąż istnieje możliwość jej poszerzenia.

Uczestnictwo w tej grupie przedstawicieli rządu polskiego postrzegam jako pożądaną szansę posiadania pozytywnego wpływu na zwiększenie ochrony praw osób starszych zarówno na świecie, jak i w Polsce.

W związku z powyższym, działając na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2020 r. poz. 627, t.j. ze zm.), zwracam się do Pani Minister z uprzejmą prośbą o informację, czy rząd planuje włączyć się w prace na forum międzynarodowym podejmowane w celu wzmocnienia ochrony praw osób starszych w ramach agendy praw człowieka. W szczególności proszę o informację, czy rozważa Pani Minister dołączenie do międzyregionalnej grupy państw przygotowujących zarys decyzji OEWGA, która stanowiłaby postęp w realizacji mandatu tej grupy, jakim jest przedstawienie Zgromadzeniu Ogólnemu ONZ w najbliższym możliwym terminie propozycji głównych elementów międzynarodowego aktu promującego i chroniącego prawa osób starszych.⁸ Byłbym zobowiązany również za informację, w jakim zakresie rząd współtworzy działania na poziomie Unii Europejskiej w celu wypracowania większego zaangażowania UE na

⁷ Państwa, które poparły propozycje Argentyny pod czas 12-stej Sesji OEWGA: Angola, Austria, Bangladesz, Boliwia, Brazylia, Burundi, Kamerun, Kanada, Chile, Kolumbia, Kostaryka, Dominikana, Ekwador, Salvador, Niemcy, Gwatemala, Włochy, Meksyk, Maroko, Nigeria, Panama, Peru, Filipiny, Słowacja, Słowenia, Turcja, Wielka Brytania, Stany Zjednoczone oraz Urugwaj.

⁸ Mandat OEWGA został zawarty w rezolucjach Zgromadzenia Generalnego ONZ. W tym w Rezolucji Zgromadzenia Ogólnego ONZ z dnia 20 grudnia 2012 r. (A/RES/67/139); pkt. 2 "Requests the Working Group to present to the General Assembly, at the earliest possible date, a proposal containing, inter alia, the main elements that should be included in an international legal instrument to promote and protect the rights and dignity of older persons, which are not currently addressed sufficiently by existing mechanisms and therefore require further international protection", <https://daccess-ods.un.org/tmp/7457554.936409.html> [dostęp: 31 maja 2022 r.].

forum OEWGA, a także w celu przyspieszenia opracowania systemowego podejścia do osób starszych i starzenia się opartego o prawa człowieka i włączenie społeczne.

Łączę wyrazy szacunku

Marcin Wiącek
Rzecznik Praw Obywatelskich
/-podpisano elektronicznie/

Załącznik:

- propozycja Argentyny przedstawiona podczas 12-stej Sesji UN OEWGA w Nowym Jorku.

Do wiadomości:

Pani Anna Schmidt, Pełnomocnik Rządu ds. Równego Traktowania

ePUAP